

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

במעוברת שלפעמים מתיישבת דעתה בדבר מועט [וכל ענין לגופו], אך עכ"פ רואים אנו שאין להקל מיד בכל מה שהחולה אומר שצריך, אלא רק דבר שבאמת מוכרח ליישוב דעתו. אדם הנצרך ללכת לבית החולים בשבת האם מותר לו לקחת עמו את כל חפציו שיצטרך שם או שיש הגבלה בזה?

עיקר הבעיה שיש בזה הוא "איסור הוצאה", דהיינו שאם הולך במקום שאין עירוב הרי יש בזה איסור להוציא את החפצים מרשות לרשות, וכן אסור להעבירם ד' אמות ברחוב.

ומשום כך, יש לחלק בין החפצים שרוצה לקחת, חפצים המסייעים להטבת מצבו של החולה מותר לקחתם, ואפילו אינם מסייעים ישירות למצבו, כגון: תעודת זהות, מסמכים רפואיים, אוכל [כשאינן אוכל כשר בבית החולים], ביגוד בסיסי⁴. אבל חפצים אחרים ואפילו חשובים מאד כמו טלית, סידור, או ביגוד שאינו בסיסי ככיסוי ראש נוסף לאישה וכדו', אסור לקחת לבית החולים, כיון שאינם נצרכים להטבת מצבו של החולה.

ופעמים שמותר לקחת דברים אלו בשקית או מזוודה אחת ביחד עם הדברים הנצרכים להטבת מצבו של החולה, עיין הערה⁵.

חולה המבקש שידליקו בשבילו מוזיקה ע"מ שיוכל להרגע, האם צריך לשמוע לו?

על אף שלמדנו שצריך לעשות עבור החולה דברים שירגיעו אותו שלא ילחץ ולא תיטרף דעתו, ודאי שצריך בזה איזה גבול, שלא יתכן שיהיה מותר לעשות כל רעיון והמצאה של החולה הכרוכה באיסורי שבת. וכיון שלא מסתבר שהדרך היחידה להרגיע את החולה זה ע"י הדלקת מוזיקה, לכן יש להסביר לו שעדיף לא לחלל שבת בדבר זה, ולנסות להרגיע אותו באופן אחר. ואם רואים שבאמת צריך להרגיעו רק ע"י הדלקת מוזיקה, יש לעשות שאלת רב.

וכן מצינו בשו"ע בהלכות יוה"כ¹, שכתב לגבי אשה מעוברת שהריחה מאכל ומתאוה לזה², שקודם צריך ללחוש לה שיום הכיפורים היום ורק אם בכל זאת לא נתקררה דעתה נותנים לה לאכול. וכתב המ"ב³, שגם אם לא נתקררה דעתה בהזכרת יום הכיפורים אין מאכילים אותה מיד כל מה שרוצה, אלא בתחילה תוחבין קיסם ברוטב התבשיל ומטפטים קצת לתוך פיה, ואם בכל זאת לא נתקררה דעתה נותנים לה מן הרוטב פחות פחות מכשיעור עד שתתישב דעתה, ואם בכל זאת לא נתישבה דעתה בזה רק אז נותנים לה מן המאכל עצמו פחות פחות מכשיעור. ואף שכתב שם המ"ב שכ"ז דווקא

⁴ עיין שמירת שבת כהלכתה פרק מ' סעיף ס"ה והערה קל"ז. וכן פרק ל"ב סעיף כ"ב.

⁵ הדבר תלוי אם עובר דרך רשות הרבים או דרך כרמלית, ראה שמירת שבת כהלכתה פרק מ' סעיף ס"ה והערה קל"ח.

¹ סימן תרי"ז סעיף ב'.

² וידוע שאם אין נותנים לה מה שמתאוה היא וולדה מסוכנים - מ"ב ס"ק א'.

³ ס"ק ד'.

האם מותר לתת לגוי לקחת עבורו את חפציו לבית החולים?

יש לחלק בזה בין מקרה בו צריך להעביר את החפצים דרך רשות הרבים דאורייתא, לבין מקרה בו אין רשות הרבים דאורייתא אלא כרמלית. שאם צריך לעבור דרך רשות הרבים דאורייתא [כגון עיר גדולה שיש לחשוש בה להיותה רשות הרבים דאורייתא], מותר לבקש מהגוי שיקח רק דברים הנצרכים לחולה להטבת מצבו, ולא שאר דברים.⁶

אבל אם אין צריך לעבור אלא דרך רחוב שהוא כרמלית האסור בהוצאה רק מדרבנן, מותר לבקש מגוי שיקח אף את שאר הדברים, אם עכ"פ הם נצרכים לחולה, או למטרת מצווה⁷ כגון טלית או סידור.

וכמו כן, מותר לבקש מגוי שיקח חפצי מצוה גם עבור האדם המתלווה אל החולה לבית החולים.

חולה שהשתחרר מבית חולים באמצע השבת האם מותר לו לחזור לביתו ע"י נהג גוי?

בכל מקרה יש לעשות שאלת רב כשאפשר, ונביא כאן רק את עקרי העניין.

לנהג יהודי אסור בכל אופן להסיע חולה המשוחרר מבית החולים בשבת, אלא אם כן יש בזה פיקוח נפש, שזה בדרך כלל לא קורה כשחולה משתחרר מבית חולים, וגם אם קרה כזה מקרה, בדרך כלל הפתרון הוא להחזיר את החולה לבית חולים ולא לקחתו לביתו.

וע"י נהג גוי, תלוי בזה: שאם יכול החולה לקבל את צרכיו בשטח בית החולים לפני יציאת שבת, אין היתר לבקש מגוי שיקחנו לביתו. אבל אם החולה חלש ואינו חש בטוב, מותר לבקש מגוי שיקחנו לביתו, שע"י זה הוא ירגיש יותר טוב, כיון שמותר לבקש מגוי לעשות אפילו מלאכות

דאורייתא בשביל חולה. אולם ודאי שכל מקרה יש לשקול ולדון לגופו.

אדם היודע שהוא יצטרך לחלל שבת האם יש ענין להכין לפני שבת דברים מסויימים בשביל למנוע עשיית מלאכות בשבת עבור פיקוח נפש?

ישנה מחלוקת בראשונים האם שבת "הותרה" אצל פיקוח נפש, או ששבת "דחוייה" אצל פיקוח נפש. פירוש - האם במקרה של פיקוח נפש נחשב כאילו אין עכשיו יום שבת, אלא כיום חול הוא לגמרי. או שודאי ששבת קיימת ועומדת אף במקרה של פיקוח נפש, ורק באופן שאין ברירה נדחית השבת ועושים אף מלאכה האסורה. והנפקא מינה - שאם שבת הותרה, אין צורך לנסות ולמנוע עשיית מלאכות עבור פיקוח נפש, שהרי במקרה זה נחשב היום כיום חול. אבל אם שבת דחוייה, צריך לנסות ולהימנע כמה שאפשר מחילול השבת, שרק במקרים שאין ברירה נדחית השבת ועושים אף מלאכה האסורה.

ולהלכה: מוסכם ע"י רוב הפוסקים⁸ ששבת דחוייה אצל פיקוח נפש. ומשום כך, כשאפשר לעשות את המלאכה הנצרכת לחולה בערב שבת, יש לעשותה אז, אפילו שאם לא יעשנה אז יהיה מותר לו לעשותה בשבת עצמה.

וכן כתב בשער הציון⁹, שאם חייל קיבל פקודה לעשות איזה שהיא מלאכה הנצרכת לשבת בצהרים, צריך הוא לעשותה כבר מערב שבת בשביל שלא יצטרך אח"כ לחלל את השבת.

והחתם סופר¹⁰ כתב, שאשה בלידה וחולה מסוכן, כשניתן יש לעשות את המלאכות הנצרכות להם כבר מערב שבת, בשביל שלא יצטרכו לחלל שבת עבורם.

⁸ עיין חתם סופר יורה דעה סימן של"ח ד"ה גם מ"ש.

⁹ סימן שמ"ד ס"ק ט'.
¹⁰ שם.

⁶ עיין שו"ע סימן שכ"ח סעיף י"ז ומ"ב ס"ק מ"ז.

⁷ שו"ע סימן ש"ז סעיף ה'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il